

Оригинални научни рад

Original scientific paper

UDK: 630*946.1(497.6 REPUBLIKA SRPSKA)

Mr Dragan Čomić¹

ANALIZA POTREBA I MOGUĆNOSTI FSC SERTIFIKACIJE PRIVATNIH ŠUMA U REPUBLICI SRPSKOJ

Izvod: Privatne šume Republike Srpske prostiru na površini od 281 965 ha, raspoređenih na oko 450 000 parcela sa oko 300 000 vlasnika. Procjenjuje se da su površine u privatnom vlasništvu veće od navedenih za 300 000 ha radi stalne migracije ruralnog stanovništva, te pretvaranja poljoprivrednog zemljišta u šume. U odnosu na šume u državnom vlasništvu, šume u privatnom vlasništvu se prostiru na manjoj površini, imaju nepovoljniju strukturu kao i manju zalihu drvne mase, ali su veoma bitna komponenta za održivost i razvoj ruralnih područja, kao i zaštite komponenti životne sredine, naročito u blizini urbanih područja. U skladu sa činjenicom da je usvojen i u praksi se koristi Nacrt nacionalnog FSC standarda za održivo upravljanje i sertifikaciju šuma u Bosni i Hercegovini, dio privatnih šumovlasnika je dobrovoljno izrazio potrebu i interes za FSC sertifikaciju šumskih posjeda, i to preko Udruženja privatnih šumovlasnika „Naša šuma“, koje se pojavljuje kao aplikant za sertifikaciju po zahtjevima FSC standarda. Prije konačnog pokretanja i provođenja sertifikacionog postupka i izdavanja pisanog dokumenta (grupni FSC certifikat), kojim će se potvrditi da se privatnim šumama Republike Srpske gazduje u skladu sa načelima njihove trajne održivosti, moraju se provesti intenzivne mjere od strane privatnih šumovlasnika i udruženja koja ih objedinjavaju na aktivnostima koja se definišu u ovom radu.

Ključne riječi: privatne šume, sertifikacija, FSC, PEFC.

---

1 Univerzitet u Banjoj Luci, Šumarski fakultet

ANALYSIS OF NEEDS AND POSSIBILITIES OF FCS CERTIFICATION OF PRIVATE FORESTS IN THE REPUBLIC OF SRPSKA

Abstract: Private forests in the Republic of Srpska cover an area of 281 965 ha, taking around 450 000 lots with approximately 300 000 owners. It is estimated that the land in private ownership is greater than the above mentioned 300 000 ha, due to constant migration of rural population and converting agricultural land into forests. Compared to the state-owned forests, the private ones spread over a smaller area, have a less favorable structure and lower supply of timber, but still are a very important component, especially for sustainability, rural areas development and environmental components protection, especially near urban areas. In accordance with the fact that the draft national FSC standard for sustainable management and certification of forests in Bosnia and Herzegovina is adopted and used in practice, a part of the private forests owners has voluntarily expressed interest and need for FSC certification of forest properties, via Association of private forest owners „Naša šuma“, which appears as an applicant for certification under the requirements of FSC standards. Prior to final start and implementation of certification procedure and issuance of a written document (group FSC certificate), which will confirm that private forests in the Republic of Srpska are managed in accordance with the principles of their permanent sustainability, intensive measures related to the activities defined in this paper must be taken by private forest owners and associations which integrate them.

Key words: private forests, certification, FSC, PEFC.

UVOD²

Sertifikacija šuma je sredstvo kojim se promoviše: 1. ekološki odgovorno, društveno korisno i ekonomski održivo gazdovanje šumama, 2. očuvanje biološke raznovrsnosti u šumama kojima se gazduje (uključujući i šume visoke zaštitne vrijednosti), 3. transparentnost gazdovanja i trgovine drvetom, rješavanje socijalnih sporova oko korišćenja šumskih resursa, kao i 4. odgovorno gazdovanje šumama za potrebe kupaca šumskih proizvoda, industrije prerade drveta, trgovine drvetom i drugih zainteresovanih grupa.

---

2 Rad je nastao kao rezultat učešća autora na projektним aktivnostima u okviru projekta: “Stručna pomoć i podrška preliminarnoj FSC certifikaciji privatnih šuma”, koji je implementiran tokom 2011. godine, od strane Akademskog udruženja “Eko logic”, a u okviru Javnog konkursa za dodjelu sredstava posebnih namjena za šume Republike Srpske u 2010. godini.

Na globalnom nivou postoje dvije dominantne sheme za sertifikaciju šuma: FSC (*Forest Stewardship Council*) - Savjet za upravljanje šumama i PEFC (*Programme for the Endorsement of Forest Certification*) - koja je prije bila poznata i kao *Pan European Forest Certification*) - Program za odobravanje sertifikacije šuma. Izbor sheme za sertifikaciju je dobrovoljan i usklađuje se sa ekonomskim/tržišnim, ekološkim i socijalnim uslovima date sredine. FSC predstavlja samostalnu internacionalnu shemu, dok PEFC predstavlja mrežu koordinisanih nacionalnih shema za sertifikaciju³. Prema podacima FAO organizacije, pored pomenutih, postoji i oko 90 nacionalnih shema za sertifikaciju šuma.

Objе dominantne sertifikacijske sheme su bazirane na dvije vrste sertifikacije: FM (*Forest management - upravljanje šumama*) sertifikacija, i CoC (*Chain of custody-lanac nadzora*) sertifikacija. FM, ili sertifikacija upravljanja šumama, predstavlja sertifikaciju šumskih sastojina u skladu sa određenim principima i kriterijuma, a odnosi se na vlasnike šuma (državne ili privatne šume), dok CoC, ili sertifikacija lanca nadzora, opisuje tok informacija i proces monitoringa materijala iz određenog izvora do sertifikovanog proizvoda, a odnosi se na sve koji su uključeni u bilo koji proces prerade drveta (pilane, proizvođači namještaja, proizvođači celuloze i papira, itd.). Primjenom obje vrste sertifikacije, odnosno FM i CoC sertifikacije, postiže se ispunjavanje ekoloških, ekonomskih i socijalnih principa ‘od šume do kupca’.

Prema podacima UNECE/FAO Timber Committee (Komitet za drvo) na globalnom nivou je do maja 2008. godine sertifikovano oko 8,3% od ukupne površine pod šumama, ili oko 320 miliona ha⁴. Međutim, prema navodima iznesenim u radu ‘*Certified Forest Products Markets 2009-2010*’⁵ u svijetu površina sertifikovanih šumskih područja u maju 2010. godine iznosi 355 000 000 ha, što je oko 9% od ukupne površine svjetskih šuma. Po zvaničnim podacima FSC-a⁶, u Evropi je po zahtjevima FSC-a bilo sertifikovano 62 577 871 ha zaključno sa mjesecom oktobrom 2011. godine, i odnosi se na 445 sertifikata. Po istom izvoru, sa 16.09.2011. godine u svijetu je po zahtjevima FSC-a sertifikovano 144 489 542 ha, u 79 zemlja, i izdato je 1065 sertifikata. Pri tom potrebno je napomenuti da FSC sertifikovano područje uključuje upravljanje šumama (FM), kao i upravljanje šumama i lanac nadzora (FM/CoC) sertifikate.

3 ‘FSC summary report- comparative analysis between the FSC Controlled Wood requirements and PEFC, PEFC Germany and SFI’, FSC International Center, 2009.

4 ‘Forest products Annual Market Review 2007-2008’, Geneva Timber and Forest Study Paper 23, United Nations, New York, 2008.

5 ‘Certified Forest Products Markets 2009-2010’, Authors: Mr. Rupert Oliver, Forest Industries Intelligence, Ltd., UK; Ms. Kathryn Fernholz, Dovetail Partners, US and Mr. Florian Kraxner, International Institute for Applied Systems Analysis, Austria, 2010.

6 http://www.fsc.org/fileadmin/web-data/public/document_center/powerpoints_graphs/facts_figures/2011-09-15-Global-FSC-Certificates-EN.pdf

Sa druge strane, PEFC sertifikacijska shema je mnogo raširenija na globalnom nivou. Po zvaničnim podacima PEFC-a⁷, u Evropi je po zahtjevima PEFC-a bilo sertifikovano 72 300 000 ha zaključno sa mjesecom septembrom 2011. godine. Po istom izvoru, u svijetu je po zahtjevima PEFC-a sertifikovano 244 122 844ha, u 27 zemlja.

Za Bosnu i Hercegovinu, a samim tim i za Republiku Srpsku, izrađen je Nacrt FSC nacionalnih standarda za održivo upravljanje šumama, odnosno standardi usaglašeni sa FSC principima i kriterijima, i zbog toga će se u ovom radu detaljnije definisati FSC sertifikacijska shema, i uslove koje vlasnici privatnih šuma treba da ispune kako bi njihove šume bile sertifikovane od strane ove organizacije. Javno preduzeće “Šume Republike Srpske” posjeduje FSC FM sertifikat, a trenutno se vrši preliminarna procjena za mogućnosti sertifikovanja privatnih šuma Republike Srpske, što je i osnovni povod za izradu ovog rada.

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj istraživanja u ovom radu jeste da se kroz provjerene i dokumentovane podatke izvrši analiza trenutne situacije usaglašenosti održivog upravljanja privatnim šumama Republike Srpske u odnosu na zahtjeve međunarodnih FSC standarda, kao i da se predlože neka rješenja i aktivnosti koji se mogu provesti u cilju unapređenja procesa usaglašavanja i prilagođavanja trenutnog stanja sa zahtjevima navedenog standarda.

METOD RADA

U radu su korištene klasične metode prikupljanja primarnih i sekundarnih podataka putem kancelarijskog i terenskog istraživanja, kao i metode deskripcije i komparacije. Primarni podaci su prikupljeni direktnim anketiranjem pojedinih šumovlasnika, članova Udruženja privatnih šumovlasnika “Naše šume”, kao i predstavnika Javnog preduzeća šumarstva Republike Srpske. Anketiranje je vršeno metodom intervju licem u lice, a anketirano je: 10 predstavnika organizacija vezanih za privatne šume (Ministarstvo trgovine, poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srbije, Udruženje privatnih šumovlasnika Makedonije, Udruženje privatnih šumovlasnika Crne Gore, hrvatski Savez udruga privatnih šumovlasnika Hrvatska, Zavod za gozdov Slovenija, Zavod lastnikov za gozdov Slovenija) iz zemalja regiona (Srbija, Crna Gora, Hrvatska, Makedonija i Slovenija) prilikom održavanja Godišnje skupštine Udruženja privatnih šumovlasnika “Naša šuma”, održanog 17. i 18. juna 2011. na lokalitetu Hajdučke vode, Bosna i Hercegovina. Na istom skupu izvršeno

---

7 <http://www.pefc.org/resources/webinar/item/801>

je anketiranje preko 15 članova удружења "Naše šume". Preko 25 представника ЈПШ "Šume Srpske" из региона Банје Луке, Теслића, Сарајева и херцеговачког подручја су анкетирани и у засебним анкетима, одржаним у периоду мај-октобар 2011, и то методима телефонског интервјуа, интервјуа лицем у лице и електронског упитника. Један представник Министарства пољопривреде, шумарства и водoprивреде Републике Српске анкетiran је методом интервјуа лицем у лице. Секундарни подаци су коришћени у дијелу у којем су описане сертификациске шеме и досадашњи процес сертификације шума у Републици Српској. Секундарни подаци, са описом сертификациских шема, прикупљени су увидом у наведену литературу. Секундарни подаци о досадашњем процесу сертификације шума у Републици Српској дијелом су прикупљени увидом у документацију Удружења приватних шумовласника приватних шума "Naše šume", а дијелом увидом у наведену литературу. На основу закључака добијених методом индуктивно – дедуктивног закључивања предложена су рјешенја и активности које се могу провести у циљу рјешавања неусаглашености и даљњег усаглашавања са захтевима FSC стандарда за приватне шуме Републике Српске.

На основу упоредних показатеља захтева FSC стандарда и стварног стања у приватним шумама Републике Српске, уочени су кључни проблеми и неусаглашености, а затим предложене мјере за њихово усаглашавање са захтевима стандарда. Коришћењем расположиве и провјерене документације (Нацрт FSC националних стандарда за Босну и Херцеговину, званични подаци Удружења приватних шумовласника "Naša šuma"), као и директним контактом са представницима приватних шумовласника (члановима Удружења приватних шумовласника "Naša šuma", као највећег и најбоље организованог удружења приватних шумовласника у Републици Српској), извршена је анализа тренутне ситуације у погледу испуњености услова за сертификацију приватних шума у Републици Српској по принципима и критеријима FSC националних стандарда.

Потребно је напоменути да Удружење приватних шумовласника RS "Naša šuma" не окупуља све приватне шумовласнике (преко 3000 чланова⁸), али је највеће и најбоље организовано удружење такве врсте у Републици Српској.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

1. Основни појмови везани за FSC (*Forest Stewardship Council*) - *Савет за управљања шумама*

Непланска сјећа шумског богатства чии све већи интензитет не само да угрожава животну средину, већ вишеструко надилази динамiku садње нових стабала, директно угрожава одрживи развој у шумарству. Развој свјести о значају шума као природног

---

⁸ Званични подаци и документација Удружења приватних шумовласника Републике Српске "Naša šuma"

и индустријског ресурса планете, подстакao је различите организације у свијету које се баве животном средином и компаније које послују са дрветом и управљају шумама да 1993. године оснују свјетску независну и непрофитну организацију FSC - *Forest Stewardship Council* – Савет за управљање шумама. FSC је независна, невладина, непрофитна организација са сједиштем у Јужноафричкој Републици, основана са циљем развијања и промоције свијести о потреби договорног односа према шумама на планети. Циљ овог савјета јесте да подстиче одговоран однос према шумама на планети, кроз развијање свијести код оних који газдују шумама у дрвној и прерађивачкој индустрији, као и свијести потрошача о значају одрживог развоја, а што ће допринијети и повећању имиджа компанија са FSC сертификатом које се баве трговином, обрадом и прерадом дрвета.

Сертификајска шема FSC-а је базирана на двије врсте сертификације, односно FM (*Forest management- управљање шумама*), и CoC (*Chain of custody- ланак надзора*) сертификацији. FM, или сертификација управљања шумама, представља сертификацију шумских састојина у складу са одређеним принципима и критеријима и односи се на власнике шума (државне или приватне шуме), док CoC, или сертификација ланца надзора, описује ток информација и процес мониторинга материјала из одређеног извора до сертификованог производа и односи се на све који су укључени у било који процес прераде дрвета (пилане, произвођачи намјештаја, произвођачи целулозе и папира, итд.).

Сертификат може издати само овлашћена организација, коју је акредитовала FSC централа која обавља инспекцију, а која увидом у документацију и стање на терену утврђује ниво усклађености са стандардом. FSC сертификат се издаје на пет година, а подложен је промјенама на бази резултата годишњих мониторинг посјета. Постоје два система FSC FM сертификације шума, односно *групни* и *појединачни систем* сертификације шума. У групном систему овлашћени сертификатор именује једног представника за групног носиоца сертификата, а затим именовани групни носилац nadalje осигурава својим интерним системом да се сви чланови групе придржавају принципа и критерија FSC стандарда. Код појединачног система постоји само један члан, који је наравно одговоран за све обавезе проистекле из сертификовања у складу са захтјевима FSC FM сертификата.

Сертификација шума је добровољни механизам за повећања економског, еколошког и социјалног квалитета управљања шумама, те унапређења трговине производима који воде поријекло из сертификованих извора. Главне покретачке снаге за примјену сертификације шума у организацијама које управљају шумама, дрвнoprерађивачким предузећима и трговинама су:

- Пritisак NVO из сектора екологије,
- Политика за јавну набавку,
- Политика за куповину од стране купача,
- Процес међународне шумарске политике.

Posebno NVO iz sektora ekologije prisiljavaju ili ubijede privatna preduzeća da primjene politike koje reguliraju porijeklo drveta. S jedne strane, NVO pokušavaju stvoriti tržište za certificirane proizvode putem kampanja na tržištu (stvaraju obavezu certifikacije proizvoda) i s druge strane bojkotuju i protestiraju protiv proizvođača koji se nisu priklonili certifikaciji (kako bi nabavljali što više certificiranih proizvoda).

U skladu sa činjenicom da je cilj istraživanja u ovom radu analiza usaglašenosti održivog upravljanja privatnih šuma Republike Srpske u odnosu na zahtjeve FSC FM standarda, više pažnje je posvećeno FM sertifikaciji.

2. Principi FSC FM (*Forest management*)

Radi konzistentnog upravljanja šumama FSC komitet je propisao 10 jasnih principa i 56 kriterijuma koji tačno utvrđuju koje sve uslove treba da ispuni određena šumska parcela kako bi drvo koje potiče sa nje moglo dobiti FSC sertifikat. Cilj uspostavljenih principa je široko prihvatanje svijesti o tome da je šuma zajedničko dobro i da se procesima eksploatacije šuma što manje negativno utiče na ekološki sistem, kroz promociju planskog pošumljavanja (plantaže), uvođenje sistema menadžmenta u šumska gazdinstva i njihovo stalno unapređivanje kroz sisteme monitoringa i preventivnog djelovanja na eventualne štetne uticaje po šume.

Drugim riječima: cilj FSC-a je da promoviše ekološki odgovorno, socijalno korisno i ekonomski vidljivo upravljanje svjetskim šumama, putem uspostavljanja globalnih standarda, kao i prepoznatih i poštovanih principa i kriterija.

Principi za sertifikaciju uspostavljenog FSC Forest management (FM) standarda su slijedeći:

- **Princip 1. Poštovanje zakona i principa FSC standarda.** U gazdovanju šumom moraju se poštovati svi primjenjivi zakoni države u kojoj oni djeluju, međunarodni ugovori i sporazumi koje je država potpisala, kao i FSC principi i kriterijumi.
- **Princip 2. Prava i odgovornosti vlasništva i korišćenja.** Dugoročna prava vlasništva i korišćenja šumskih resursa i šumskog zemljišta moraju biti jasno definisana, dokumentovana i zakonski ustanovljena.
- **Princip 3. Prava autohtonog stanovništva.** Moraju se prepoznati i poštovati zakonska i običajna prava autohtonog stanovništva da posедуju, koriste i upravljaju svojom zemljom, područjem i resursima.
- **Princip 4. Odnosi sa zajednicom i prava radnika.** Aktivnosti gazdovanja šumom moraju dugoročno održavati ili unapređivati socijalno i ekonomsko blagostanje šumarskih radnika i lokalne zajednice.

- **Princip 5. Koristi od šume.** Aktivnosti gospodarenja šumom moraju podsticati efikasno korištenje mnogobrojnih proizvoda i usluga šume kako bi se osigurala ekonomska održivost i široki spektar ekoloških i društvenih koristi.
- **Princip 6. Uticaj na okolinu.** Gazdovanje šumom mora očuvati biološku raznovrsnost i s njom povezane vrijednosti, vodne resurse, zemljište i jedinstvene i osjetljive ekosisteme i pejzaže, te time održati ekološke funkcije i cjelovitost šume.
- **Princip 7. Šumske osnove (Plan gazdovanja).** Šumska osnova je prilagođena nivou i intenzitetu aktivnosti, mora biti napisana, implementirana i ažurirana. Dugoročni ciljevi gazdovanja i sredstva za njihovo postizanje moraju biti jasno naznačeni.
- **Princip 8. Monitoring i procjena.** Potrebno je vršiti monitoring koji odgovara nivou i intenzitetu gazdovanja radi procjene stanja šume, prinosa šumskih proizvoda, lanca nadzora, aktivnosti gazdovanja i njihovog sociološkog i ekološkog uticaja.
- **Princip 9. Održavanje šuma visoke vrednosti očuvanja.** Aktivnosti gazdovanja u šumama visoke vrijednosti očuvanja moraju održavati ili poboljšavati karakteristike koje ih definišu. Odluke u vezi sa šumama visoke vrednosti očuvanja moraju se uvijek razmatrati sa dozom opreza.
- **Princip 10. Plantaže.** Plantaže treba planirati i njima upravljati u skladu sa Principima i Kriterijumima 1 - 9 i Principom 10 i njegovim kriterijumima. Budući da plantaže mogu dati niz socioloških i ekonomskih koristi i mogu doprinijeti zadovoljavanju svjetskih potreba za proizvodima šumarstva, trebaju se koristiti za dopunu gazdovanja, smanjivanje pritisaka i promovisanje obnavljanja i zaštite prirodnih šuma.

U Nacrtu FSC nacionalnih standarda za Bosnu i Hercegovinu i Generičkim standardima za gazdovanje šumom u Bosni i Hercegovini, definisano je 10 principa i 52 kriterija (4 kriterija iz principa FSC standarda br.3 nisu primjenjivi u BiH), koja se moraju poštovati od strane nosilaca FSC FM sertifikata.^{9,10}

3. Proces sertifikacije šuma u Republici Srpskoj

U Republici Srpskoj izvršena je sertifikacija državnih šuma i šumskih zemljišta, odnosno onih područja koja su data na korišćenje Javnom preduzeću "Šume Republike Srpske". Ovo JPS obuhvata 23 šumska gazdinstva. Jedno gazdinstvo (ŠG "Visočnik" Han-Pijesak – SGS-FM/COC2811) je sertifikovano u toku 2006. godine,

---

9 Nacrt FSC Nacionalnih Standarda za Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo, 2006.

10 "Generički standardi za gazdovanje šumom, Bosna i Hercegovina 2011" AD-33-BA-03, Savcor Indufor, 2011.(str.17)

a naredna 3 gazdinstva (ŠG „Gradiška“ Gradiška, ŠG „Lisina“ Mrkonjić Grad, ŠG „Sjemeć“ Rogatica) su sertifikovani u 2007. godini (SGS-FM/COC-004338). Obuhvat sertifikata se povećao u toku nadzorne provjere u 2008. godini sa 3 šumska gazdinstva (ŠG „Gradiška“ Gradiška, ŠG „Lisina“ Mrkonjić Grad, ŠG „Sjemeć“ Rogatica) i jednog nezavisno sertifikovanog gazdinstva (ŠG “Visočnik” Han Pijesak – SGSFM/ COC-2811) na svih 23 šumska gazdinstva (19 gazdinstava je dodato) kojima se gazduje u okviru JPŠ “Šume Republike Srpske” A. D. Sokolac. Sve šume su državne i njima gazduju tijela koja je imenovala Vlada Republike Srpske¹¹.

Tako započeti proces FSC sertifikacije gazdovanja šumama u Republici Srpskoj iz 2006. godine u ŠG “Visočnik” Han Pijesak, finalizovan je marta 2009. godine, kada je JPŠ “Šume Republike Srpske” A. D. Sokolac i zvanično dobilo FSC sertifikat za gazdovanje šumama za sve šume u svojini Republike Srpske. Sertifikat je izdala nevladina organizacije SGS QUALIFOR iz Slovačke.

Što se tiče zemlja u okruženju, većina se opredijelila za izradu i primjenu FSC nacionalnih standard za državne šume (Slovenija, Hrvatska, Crna Gora, Srbija). Na primjer, u Republici Srbiji još uvek nisu sertifikovane i nemaju sertifikat za održivo gazdovanje sve šume u državnom vlasništvu. Do početka septembra 2010. godine, u Srbiji je sertifikovano svega 387.000 ha, ili 17,2% u odnosu na ukupnu površinu pod šumama¹².

Potrebno je istaći da postoje teškoće u pronalaženju podataka o procesu sertifikovanja privatnih šuma u ovim zemljama tako da iz tog razloga u ovom radu nisu prezentovani podaci o aktuelnom stanju u toj oblasti.

4. Privatne šume u Republici Srpskoj

Privatne šume u Republici Srpskoj se prostiru na površini od 281.965 ha, raspoređenih na 450.000 parcela, sa oko 300.000 vlasnika¹³. Zauzimaju oko 22% ukupno obrasle površine pod šumama u Republici Srpskoj. Osnovni podaci o privatnim šumama prikazani su u grafikonima 1, 2 i 3. Procjenjuje se da su površine u privatnom vlasništvu veće od navedenih za 300.000 ha zbog stalne migracije ruralnog stanovništva, i pretvaranja poljoprivrednog zemljišta u šumsko.¹⁴ Stručne poslove u gazdovanju privatnim šumama vrši Javno preduzeće „Šume Republike Srpske“ a.d.

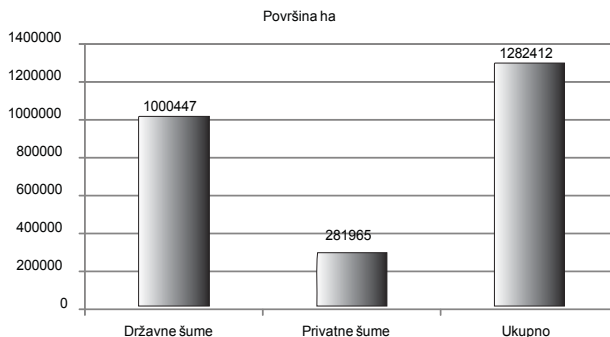
11 Izvještaj o procjeni gazdovanja šumom za JPŠ “Šume Republike Srpske”, SGS Qualifor, 2008, str. 5.

12 A. Vasiljević, B. Glavonjić: “Sertifikacija šuma i proizvoda od drveta u Srbiji u kontekstu novih regulative Evropske unije - aktuelno stanje, problem i izazovi”, Glasnik Šumarskog fakulteta, Beograd, 2011.

13 “Priručnik za privatne šumovlasnike Republike Srpske”, Udruženje privatnih šumovlasnika Republike Srpske “Naša šuma”, Banja Luka, 2010, str. 4.

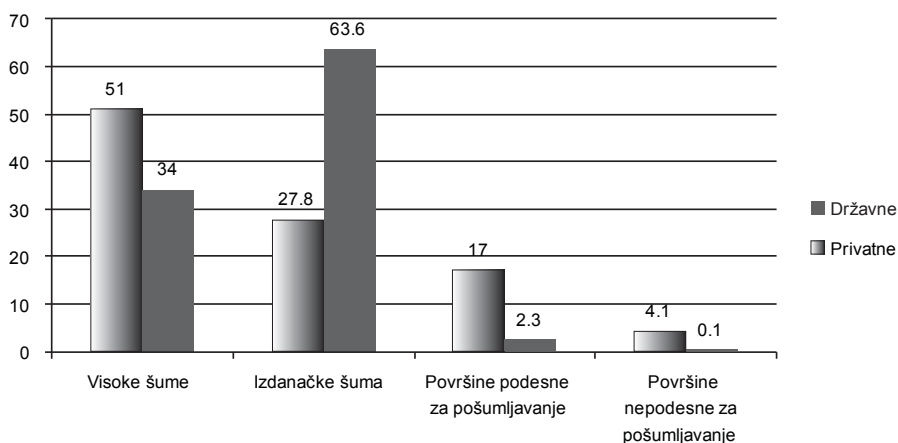
14 “Priručnik za privatne šumovlasnike Republike Srpske”, Udruženje privatnih šumovlasnika Republike Srpske “Naša šuma”, Banja Luka, 2010, str. 4.

Sokolac. Šumama i šumskim zemljištem u privatnoj svojini gazduje se na osnovu šumskoprivredne osnove (za područje jedne opštine).

Grafikon 1.: Površine državnih i privatnih šuma u RS¹⁵

Struktura površina po kategorijama u državnim i privatnim šumama Republike Srpske prikazana je na grafikonu 2.

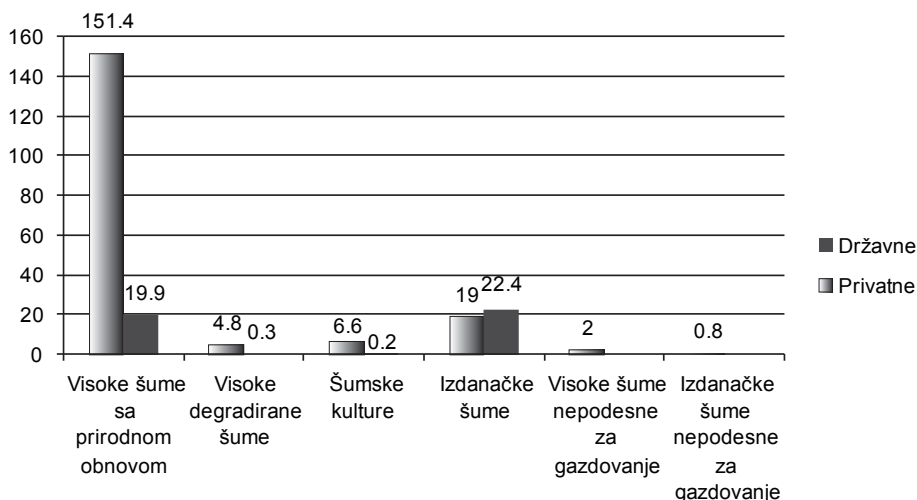

Grafikon 2.: Struktura površina po kategorijama u državnim i privatnim šumama Republike Srpske (%)¹⁶

Zaliha drvene mase na panju po osnovnim kategorijama i vlasništvu u šumama Republike Srpske predstavljena je na grafikonu 3.

¹⁵ “Strategija razvoja šumarstva Republike Srpske 2010-2020” (prijedlog nacarta), Radna grupa za izradu strategije, Banja Luka, 2010, str. 17.

¹⁶ Podaci za izradu grafikona: “Strategija razvoja šumarstva Republike Srpske 2010-2020” (prijedlog nacarta), Radna grupa za izradu strategije, Banja Luka, 2010, str. 17.

Grafikon 3.: Zaliha drvene mase po osnovnim kategorijama i vlasništvu u šumama Republike Srpske (u milionima m³)¹⁷

Na osnovu prezentovanih podataka može se zaključiti da su privatne šume veoma bitna komponenta za šumarstvo Republike Srpske, naročito sa ekološkog i ekonomskog aspekta. U odnosu na šume u državnom vlasništvu, prostiru se na manjoj površini, imaju nepovoljniju strukturu kao i manju zalihi drvene mase, ali ipak su veoma bitna komponenta - posebno za održivost i razvoj ruralnih područja, kao i zaštite komponenti životne sredine, naročito u blizini urbanih područja. U saradnji sa Udruženjem privatnih šumovlasnika Republike Srpske "Naše šume", definisane su osnovne karakteristike, kao i osnovni problemi privatnih šumovlasnika u Republici Srpskoj.

Osnovne karakteristike privatnih šuma u Republici Srpskoj su:

- velike površine izdanačkih i devastiranih šuma (preko 60%) koje su nastale kao rezultat neplanskog rada i bespravnih sječa, naročito u napuštenim ruralnim područjima;
- neznatne površine izdanačkih šuma su konverzijom prevođene u uzgojni oblik šuma generativnog porijekla;
- korištenje stanišnih potencijala je nezadovoljavajuće i sve više dolazi do degradacije i regresije uzgojnih oblika;
- neriješeni imovinsko – pravni odnosi vode daljem usitnjavanju posjeda, a problemi uzurpacija otežavaju gazdovanje;

¹⁷ Podaci za izradu grafikona: "Strategija razvoja šumarstva Republike Srpske 2010-2020" (prijedlog nacrta), Radna grupa za izradu strategije, Banja Luka, 2010., str. 19.

- katastar stanja privatnih šuma nije uređen, a ažuriranje promjena nije blagovremeno.

Pored ostalih, osnovni problemi privatnog šumarstva i privatnih šumovlasnika u Republici Srpskoj su:

- veliki broj vlasnika;
- nejasno definisane granice parcela;
- nisu uspostavljene jasne granice između državnih i privatnih šuma;
- loša otvorenost privatnih šuma;
- loša sortimentna struktura;
- mala ulaganja u uzgojne radove;
- neraščišćeni imovinski odnosi;
- loša organizacija oko sječa, izvoza, uskladištenja i prodaje;
- nepouzdana procjena zapreminskog prirasta i dr.

Uzimajući u obzir sve navedeno, u okviru projekta: “Stručna pomoć i podrška preliminarnoj FSC certifikaciji privatnih šuma”, koji je implementiran tokom 2011. godine od strane Akademskog udruženja “Eko logic”, uočene su i definisane preliminarne mogućnosti za sertifikovanje privatnih šuma Republike Srpske u skladu sa principima i kriterijima FSC FM standarda.

FSC SERTIFIKACIJA U PRIVATNIM ŠUMAMA U REPUBLICI SRPSKOJ

U skladu sa činjenicom da je usvojen i u praksi se koristi Nacrt nacionalnog FSC standarda za održivo upravljanje i sertifikaciju šuma u Bosni i Hercegovini, dio privatnih šumovlasnika je dobrovoljno izrazio potrebu i interes za FSC sertifikaciju svojih šumskih posjeda, a preko Udruženja privatnih šumovlasnika „Naša šuma“, koje se pojavljuje kao aplikant za sertifikaciju po zahtjevima FSC standarda.

Preporuka je da je najbolji model za sertifikaciju aplikacija za grupni FSC FM certifikat, čiji bi aplikant bilo Udruženje privatnih šumovlasnika „Naša šuma“ Banja Luka, koje ima više regionalnih administrativno - nadzornih jedinica. Potrebno je da se prava i obaveze nosilaca i korisnika grupnog FSC sertifikata definišu u predsertifikacionom postupku, da se usvoje na Skupštini privatnih šumovlasnika „Naša šuma“ prije donošenja odluke o grupnoj FSC certifikaciji, a zatim objave na internetskoj stranici aplikanta, kako bi se zadovoljio zahtjev dobrovoljnosti i transparentnosti ovog sertifikovanog postupka.

Kod navedenog postupka procjenjivač/auditor može zahtijevati obrazloženja na koji institucionalno-pravni način mnogi privatni šumovlasnici u Republici Srpskoj mogu dobrovoljno i transparentno prenijeti/osigurati konsenzus na nosioca grupnog FSC sertifikata „Naše šume“. Usvojeni način na koji se to može izvršiti je putem davanja punomoći privatnih šumovlasnika svojim ovlaštenim predstavnicima u Skupštini udruženja „Naše šume“, uz obavezno obavještanje javnosti o donesenoj odluci putem internetske stranice, kako bi sve zainteresovane strane mogle izraziti svoje mišljenje o (ne)usaglašenosti, (ne)slaganju, konsenzusu ili eventualnom isključenju iz grupnog FSC sertifikata.

PRELIMINARNA PROCJENA (NE)USAGLAŠENOSTI SADAŠNJEG UPRAVLJANJA I GAZDOVANJA PRIVATNIM ŠUMAMA U REPUBLICI SRPSKOJ SA ZAHTJEVIMA POJEDINIH PRINCIPA FSC STANDARDA

U nastavku su iznijeti rezultati istraživanja, stavovi i mišljenja autora u vezi sa usaglašenim ili neusaglašenim sa principima FSC standarda od broja 1 do broja 10 u procesu gazdovanja privatnim šumama u Republici Srpskoj.

Princip br.1 Poštovanje zakona i principa FSC standarda

Zahtjev ovog principa FSC standarda u gazdovanju privatnim šumama u Republici Srpskoj je zadovoljavajući. Dokazi za ovu tvrdnju su proizašli iz registra i arhive relevantnih pravnih propisa, baze podataka i internetske stranice aplikanta Udruženje „Naša šuma“¹⁸. Obaveza aplikanta je da obavještava udružene privatne šumovlasnike o svim izmjenama i dopunama relevantnog domaćeg i međunarodnog zakonodavstva i principa FSC standarda, te da procjenjuje i kontroliše njihovo poštovanje u praksi.

Pored ostalih zakonskih obaveza, utvrđeno je da privatni šumovlasnici uredno uplaćuju zakonom propisane takse (naknada od 10% vrijednosti realizovane drvne mase na tvrdom putu) (član 90. Zakona o šumama RS), što je dokazano predočenim uplatnicama, kao i otpremnim iskazima. Zakonski okvir za oblast šumarstva sastoji se od zakona na entitetskom nivou i potpisanih međunarodnih sporazuma. Kada je riječ o međunarodnim sporazumima koje je BiH potpisala a koje nisu integrisane u državni, niti entitetske zakone, vlasti su pravovremeno upoznale društva/preduzeća koja gazduju šumama o sadržaju tih sporazuma.¹⁹

¹⁸ <http://www.nasasuma.com/>

¹⁹ Razvoj državnih standarda za održivo upravljanje šumama i certifikaciju šuma QCBS-004, Studija o pravnom, političkom, institucionalnom i operativnom okviru” Konzorcijum Savcor Indufora-CETEORa, Sarajevo, 2006. (str.19)

Princip br. 2 Pravo i odgovornosti vlasništva i korišćenja šumskih resursa i infrastrukture

Zahtjevi ovog principa su veoma specifični i djelimično su zadovoljeni od strane privatnih šumovlasnika Republike Srpske. U tom smislu mora se aktivno raditi na iznalaženju pravog modela za potpuno ispunjavanje zahtjeva ovog principa FSC standarda.

Da bi se ispunili zahtjevi ovog principa, dugoročna prava vlasništva i korištenja šumskih resursa i šumskog zemljišta moraju biti jasno definisana, dokumentovana i zakonski ustanovljena, što na velikom broju parcela i broja vlasnika može predstavljati sveobuhvatan i dugoročan posao. Ovdje je, pored ostalog, problem dokaza vlasništva od strane mnogih potomaka vlasnika na koje je gruntovno uknjiženo privatno vlasništvo prije više desetina godina. Za ispunjenost zahtjeva ovog principa FSC standarda potrebni su slijedeći dokazi:

- Posjedovni list (KI-katastarski izvadak), odnosno zemljišno- knjižni izvadak (ZKI- zemljišno- knjižni izvadak, gruntovnički list).
- Planovi gazdovanja šumama i šumskim zemljištem (ŠPO) se zasnivaju na KI i ZKI, na kojima je obilježeno pravo vlasništva nad šumskim parcelama.
- Da se sporovi oko prava vlasništva i bespravnog korišćenja privatnih šuma rješavaju putem pravosudnih organa (tužbe, žalbe, sudska rješenja/odluke).
- Predlaže se uspostava registra podnesenih i riješenih žalbi, naknada za pričinjenu štetu i preduzetim mjerama, što je potrebno objaviti na internetskoj stranici aplikanta.
- Da privatni šumovlasnici koriste javne i šumske saobraćajnice za prevoz drvnih sortimenata. Dozvoljeno je slobodno kretanje kroz šumu, rekreacija, sakupljanje ljekovitog i drugog bilja, ako je za vlastite potrebe bez naknade (pravni akti, praksa).
- Da se privatne šume mogu koristiti za opšte namjene, uz dogovor sa privatnim šumovlasnikom (pravni akti, praksa).
- Minirana područja su identifikovana i obilježena GIS-om i ne mogu se koristiti u ove svrhe.

Princip br. 3 Prava autohtonog stanovništva

Zahtjev principa FSC standarda broj 3 nije primjenjiv u procesu sertifikacije privatnih šuma u Republici Srpskoj, jer ne postoji autohtono stanovništvo na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine u smislu u kojem taj pojam definiše sertifikacija.

Princip br. 4 Odnosi sa lokalnom zajednicom i prava zaštite na radu

Zahtjevi ovog principa djelimično se mogu zadovoljiti od strane privatnih šumovlasnika. Osnovni dokazi za ovu tvrdnju su slijedeći:

- Odnosi privatnih šumovlasnika i lokalne zajednice međusobno su usaglašeni, jer privatni šumovlasnici (njih preko 300 000 u RS) i članovi njihovih porodica čine veći dio stanovništva, zaposlenih radnika i lica koja utiču na odluke lokalne zajednice. Privatni šumovlasnici učestvuju u javnim raspravama o prostornom uređenju, formiranju zaštitnih područja i izgradnji putnih komunikacija kojima se obuhvata i otvara vlastiti šumski posjed, što povećava mogućnost održivog gazdovanja njihovim posjedima.
- Lokalna zajednica je nosilac izrade šumskoprivredne osnove za sve privatne šumovlasnike na svom području (šumskoprivredna osnova na nivou jedne opštine za vlasnike privatnih šuma).
- Organi lokalne zajednice rješavaju zahteve za naknadu pričinjene štete na privatnom šumskom posjedu.
- Višak drvene sirovine privatni šumovlasnici usmjeravaju u lokalne kapacitete prerade drveta, gdje se zapošljava lokalno stanovništvo.

Postoji neusaglašenost ispunjavanja zahtjeva FSC standarda u pogledu zaštite na radu. Znanje i iskustvo o bezbjednom i sigurnom radu (zaštita na radu) privatnih šumovlasnika i članova njihove porodice u procesu sječe i izrade drvnih sortimenata na vlastitom šumskom posjedu nije dovoljno, što se izražava nepovoljnim posljedicama u njihovoj održivosti (povrede na radu, profesionalna i druga oboljenja). Kao primjer navodimo istraživanja prof. dr Ratka Čomića o strukturi povreda na radu u šumarstvu, gdje je navedeno da su kod obučених radnika najčešće povrede izliv krvi, modrice i nagnječenje (29% od ukupnog broja povreda na radu), površinske oderotine i ogrebotine (25% od ukupnog broja povreda na radu), ozljede, posjekotine, rane nastale usljed nagnječenja, ranjena glavi, povrede nerava i druge otvorene rane glave, vrata i trupa (15% od ukupnog broja povreda na radu), promrzline i toplotni udar (14% od ukupnog broja povreda na radu), prelomi, iščašenja, uganuća, nategnuća zglobova i okolnih mišića (13% od ukupnog broja povreda na radu), promrzline, toplotni udar, udar groma, povrede sa gubitkom ili smanjenjem sluha, udisanje otrovnih gasova, prodor stranog tijela u oko, uho i usta (14% od ukupnog broja povreda na radu).²⁰ Precizni podaci za povrede na radu koje se dešavaju u privatnim šumama nisu dostupni, i o njima se ne vodi evidencija.

---

20 Čomić R.: "Povrede na radu i profesionalna oboljenja šumarskih radnika", Šumarski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, Beograd 1997 (191-192)

Kao rješenje za otklanjanje navedene neusaglašenosti predlaže se slijedeće:

- Potrebna je dodatna edukacija privatnih šumovlasnika i drugih neobučenih izvršilaca posla u procesu sječe i izrade drvnih sortimenata, a sa ciljem poznavanja i obavezne primjene pravila i mjera zaštite na radu.
- Za ove svrhe izrađen je plan i program edukacije privatnih šumovlasnika i zainteresovanih članova njihove porodice u vidu publikacije: "Zaštita na radu u procesu sječe i izrade drvnih sortimenata"²¹, sa procedurama i stručnim uputstva iz oblasti tehnike, tehnologije i zaštite na radu u sječi i izradi drvnih sortimenata
- Provjera stečenog znanja i praktičnog iskustva iz oblasti zaštite na radu izvršiće kompetentna komisija, koja će za uspješno položen ispit izdati odgovarajuće uvjerenje, koje se po našoj procjeni može koristiti kao prihvatljiv dokaz za otklanjanje eventualno identifikovane neusaglašenosti sa zahtjevima kriterijuma br. 4.2 principa FSC standarda br.4.
- Vođenje evidencije o povredama na radu koje nastaju u privatnim šumama.

Princip br. 5. Koristi od šume

Zahtjev ovog principa FSC standarda u gazdovanju privatnim šumama u Republici Srpskoj je djelimično zadovoljen. Kao dokaz za ovu tvrdnju su slijedeće činjenice:

- Koristi od privatnog šumskog posjeda ima šumovlasnik i društvo u cjelini. Korišćenje privatnih šuma uređeno je članom 69,70, 72 i 75. Zakona o šumama (Sl.gl.RS, br.75/08).
- Privatni šumovlasnici u Republici Srpskoj, u procesu gazdovanja šumskim posjedom, umjesto lične potrošnje, sve su više orijentisani novčanim koristima realizovanih proizvoda na tržištu (dokaz su otpremni iskazi i osnovica za uplatu doprinosa u budžet).
- Održivo korišćenje šuma u privatnoj svojini se vrši u skladu sa odredbama šumskoprivredne osnove i projekata za izvođenje šumskouzgojnih radova.
- Održivo korišćenje privatnog šumskog posjeda osigurava pomoć i podršku stručnih lica šumskih gazdinstava tokom izdavanja rješenja za sječu, doznake stabala, prijem izrađenih drvnih sortimenata, uspostava šumskog reda, uplata naknade (10%), a zatim otprema, gdje se posebno ističe i praćenje stanja i nadzor šumarske inspekcije nad izvedenim radovima (dokazi su projekti za izvođenje, procedure, stručna uputstva, izveštaji, zapisnici stručnih lica i šumarske inspekcije).

---

21 Čomić R. Čomić D.: "Zaštita na radu u procesu sječe i izrade drvnih sortimenata", A.U. "Eko logic", Banja Luka, jun 2011.

- Korišćenje privatnih šuma ne premašuje dozvoljeni/planirani nivo sječe i izrade drvnih sortimenata (dokaz je doznaka, otpremni iskaz u odnosu na plan/ŠPO).
- Iz budžetskih sredstava proste i proširene reprodukcije u privatne šume se vraća koliko se iz ovog resursa godišnje koristi, čime se osigurava održivost ekološke i socijalne koristi privatnog šumskog posjeda (dokazi su otpremni izlazi, prihod kao osnovica uplate naknade, sredstva posebnih namjena za šume).

Dva su otvorena pitanja (neusaglašenosti koje u postupku pripreme za sertifikaciju treba usaglasiti) u odnosu na zahtjev principa FSC standarda br.5.

Prvo pitanje je nedovoljno korišćenje markentiških usluga u realizaciji resursa iz privatnih šumskih posjeda, kao i pokazatelja stvarne ekonomske koristi (dobit) od privatnog šumskog posjeda. Naše je mišljenje da marketinške usluge za privatne šumovlasnike treba da preuzme i aktivira nosilac FSC sertifikata, ili da bitan uslov za ekonomski održivo gazdovanje privatnim šumama povjeri profesionalnom marketinškom organizacijama.

Drugo pitanje je nedovoljna ažurnost privatnih šumovlasnika kod planiranja, praćenja, analize i procjene efekata ostvarenih od resursa iz šumskog posjeda.

Kao rješenje za ovu neusaglašenost predlažemo edukaciju privatnih šumovlasnika iz oblasti marketinga, planiranja, evidentiranja, praćenja, analize i procjene efekata korišćenja resursa od šume (stanje i struktura tržišta, troškovi, prihod, dobit, investicije za očuvanje ekološke produktivnosti šume i dr.). Kao dokaz za provedene aktivnosti potrebno je predočiti: plan i program obrazovanja, spisak i lični potpis učesnika, uvjerenje nadležne komisije da je program uspješno savladan.

Princip br. 6 Uticaj na životnu sredinu

Zahtjev ovog principa FSC standarda u gazdovanju privatnim šumama u Republici Srpskoj se može oceniti kao zadovoljavajući.

Osnovni dokazi za ispunjavanje ovog principa FSC standarda su slijedeći:

- Obaveznom primjenom odredbi ŠPO za privatne šume u praksi osigurava se biološka ravnoteža i raznolikost privatnog šumskog posjeda (dokaz, izvještaji stručnih službi i inspeksijskiog nadzora).
- U gazdovanju privatnim šumama primjenjuje se tzv. preborni sistem gazdovanja, u kome je osigurana prirodna obnova šuma (dokazi su šumskoprivredna osnova, projekti za izvođenje, investicije u obnovu i zaštitu, zapisnici, izveštaji, kontrola i nadzor).
- Iz "Sredstava posebnih namjena za šume" osigurana su sredstva za prostu i proširenu reprodukciju šuma u privatnoj svojini, kao i njihovo korišćenje u namjenske svrhe (dokazi su ugovori i monitoring Agencije za šume RS).

- Vodoprivredne, poljoprivredne, veterinarske, lovačke, ribolovačke i druge organizacije i udruženja redovno prate i kontrolišu uticaj i učinak planiranih i provedenih mjera gazdovanja privatnim šumskim posjedima u odnosu na pravila i mjere zaštite i održivog korišćenja voda, zemljišta, divljači, ribe i biodiverziteta (izdavanje saglasnosti na ŠPO, izveštaj nadzornih organa, podnesene žalbe i tužbe, rešenja za nadoknadu pričinjene štete na životnu sredinu, izvještaji ekološke inspekcije).

Kod zadovoljenja zahtjeve ovog principa FSC standarda bitno je poštovanje propisa i mjera: biološke ravnoteže i raznolikosti, zaštite šuma od požara, korišćenju hemijskih sredstava, očuvanju vodotokova tokom izvlačenja drvnih sortimenata, odlaganju i korišćenju tečnog, gasovitog i čvrstog otpada, zaštiti rijetkih i ugroženih vrsta, unošenje novih vrsta drveća, prizemne flore i faune, plantažiranje.

Princip br. 7 Planovi gazdovanja privatnim šumama

Zahtjev ovog principa FSC standarda u gazdovanju privatnim šumama u Republici Srpskoj se može zadovoljiti. Osnovni dokazi su slijedeće činjenice:

- Dugoročni plan gazdovanja privatnim šumama je šumskoprivredna osnova (ŠPO), koja se izrađuje, usvaja i realizuje za sve privatne šume na području jedne opštine.
- U ovom osnovnom planskom dokumentu definisani su principi, pravila i mjere budućeg gazdovanja koje zahtijeva međunarodno načelo održivog upravljanja predmetnim šumama i šumskim zemljištima.
- Nosilac izrade ŠPO daje na uvid javnosti sažetak osnovnih elemenata ovog planskog dokumenta.
- Šumsko privredna osnova se po potrebi periodično revidira, kako bi se u nju uključili rezultati nadzora, nova naučna i tehnička saznanja koja su u funkciji istovremenog i ravnopravnog zadovoljenja zahtjeva ekološke, ekonomske i socijalne funkcije privatnih šuma.

U postupku FSC sertifikacije potrebno je da aplikant grupnog FSC sertifikata predoči registar i veći dio ŠPO za privatne šume, izrađene po metodološkoj osnovi osnovnog načela održivosti šumskih ekosistema.

Princip br. 8 Nadzor i procjena

Zahtjev ovog principa FSC standarda u gazdovanju privatnim šumama u Republici Srpskoj je djelimično zadovoljen. Kao dokaz za ovu tvrdnju su slijedeće činjenice:

- Stručna služba šumskih gazdinstava, šumarska inspekcija i policija nadzire izvršenje svih aktivnosti u privatnim šumama (monitoring).

- Dokaz o porijeklu proizvoda iz privatnog šumskog posjeda je posebnim znakom kod panja obilježen šumski sortiment, a zatim u otpremnom iskazu na ime vlasnika identifikovana vrsta, mjerena masa, procijenjena kvalitetna klasa, registrovano mjesto i datum otpreme.

Kao prijedlog za poboljšanje usaglašenosti sa zahtjevom ovog principa FSC standarda predlaže se sveobuhvatnije i detaljnije prikupljanje i evidentiranje ekonomskih pokazatelja realizovanih resursa iz privatnog šumskog posjeda, posebno troškova, prihoda i investicija u biološku reprodukciju, sa promjenama i uticajima flore i faune na ekološku i socijalnu funkciju u širem smislu.

Princip br. 9: Održavanje šuma visoke zaštitne vrijednosti

Zahtjev ovog principa FSC standarda u gazdovanju privatnim šumama u Republici Srpskoj se može oceniti kao zadovoljavajući. Kao dokaz za ovu tvrdnju su slijedeće činjenice:

- Zahtjev ovog principa ne odnosi se na usitnjene i u naseljenim mjestima neravnomjerno raspoređene privatne šumske posjede.
- U slučaju da se u privatnom šumskom posjedu nalaze stabla ili druge visoko zaštitne vrijednosti, poštuju se pravila i mjere njihove zaštite, čuvanja i održavanja.
- Šumska stabla ili druge visoko zaštitne vrijednosti u privatnim šumama identifikuju se u ŠPO, sa pravilima i mjerama njihove zaštite, čuvanja i održavanja.

Princip br.10 Plantaže

Zahtjev ovog principa FSC standarda u gazdovanju privatnim šumama u Republici Srpskoj se takođe može ocijeniti kao zadovoljavajući. Kao dokaz za ovu tvrdnju su slijedeće činjenice:

- Zahtjevi ovog principa, za sada, ne odnose se na privatne šumske posjede.
- Budući da plantažna proizvodnja drvne sirovine na napuštenom i zapuštenom poljoprivrednom zemljištu može dati niz ekoloških, ekonomskih i socijalnih koristi šumovlasniku i društvenoj zajednici, ovaj dopunski način gazdovanja prirodnim šumama sve više dolazi do izražaja i kod privatnih šumovlasnika Republike Srpske.
- Plantaže na privatnom posjedu treba planirati i sa njima upravljati u skladu sa načelima i kriterijumima principa FSC standarda br. 1-10.

Napuštena i zapuštena poljoprivredna zemljišta najčešće su obrasla vrstama drveća koje nemaju odgovarajuću ekonomsku, ekološku i socijalnu vrijednost. Ova zemljišta

se mogu koristiti u svrhu plantažiranja brzorastućih vrsta drveća, kada će princip FSC standarda br.10 imati potpunu primjenu u privatnim šumama Republike Srpske.

Potrebno je istaći da plantaže donose veliku ekonomsku korist i to putem prihoda od izvoza, kao i zapošljavanjem radnika, kako na mjestima nastajanja, tako i na mjestima prerade drveta. Mnoge takve plantaže rastu samo 10-15 godina prije sječe (u šumarstvu, vrijeme od sadnje do sječe u plantažama naziva se rotacija). Ovakva sirovina se najčešće koristi za proizvodnju papira. Ostale imaju rotaciju 20-30 godina, kada će drveće biti zrelo i njegovo stablo će biti spremno za iskorišćavanje²².

ZAKLJUČCI

Rezultati izvršenih analiza FSC sertifikacije privatnih šuma u Republici Srpskoj, potvrđuju pravilno shvatanje, udruživanje i tržišnu orijentaciju privatnih šumovlasnika na putu u društvo uspješnih primjera iz zemalja u okruženju.

Pri tom izbor FSC sertifikacione sheme je logičan izbor za privatne šume u Republici Srpskoj, u skladu sa činjenicom da su i šume u državnom vlasništvu sertifikovane u skladu sa zahtjevima standarda FSC sertifikacione sheme. To će, pored ostalog, posebno imati pozitivan uticaj na ekonomske aspekte, jer će se objединити sertifikovani izvori drvne sirovine iz svih šuma Republike Srpske, a što je preduslov za nastavak procesa "od šume do kupca". Sve to će olakšati drvoprerađivačima da nabavljaju sertifikovanu sirovinu tj. lakše će ispunjavati zahtjeve FSC CoC standarda, a samim tim koristiti sve tržišne, ekonomske i marketinške prednosti koje omogućava ovaj mehanizam, naročito na evropskom i svjetskom tržištu.

Procjena je da postoje dovoljni dokazi i činjenice na osnovu kojih akreditovana/ovlaštena organizacija od strane Vijeća za nadzor nad šumama (FSC) može pokrenuti i provesti sertifikacioni postupak i izdati pisani dokument (grupni FSC certifikat), kojim će se potvrditi da se privatnim šumama u Republici Srpskoj gazduje u skladu sa načelima njihove trajne održivosti, ali da se moraju provesti intenzivne mjere od strane privatnih šumovlasnika, i udruženja koja ih objединjavaju, prvenstveno na aktivnostima za definisanje, dokumentovanje i zakonsko ustanovljenje dugoročnih prava vlasništva i korištenja šumskih resursa i šumskog zemljišta. Potrebno je raditi i na unapređenju ispunjavanja zahtjeva FSC standarda u pogledu zaštite na radu, odnosno unapređenju znanja privatnih šumovlasnika za korišćenje marketinških usluga u realizaciji resursa iz privatnih šumskih posjeda, kao i pokazatelja stvarne ekonomske koristi (dobit) od privatnog šumskog posjeda. Potrebno je izvršiti dodatnu edukaciju privatnih šumovlasnika iz oblasti planiranja, evidentiranja,

---

22 Čomić D.: "Ekonomske aspekte uvođenja i poboljšanja kvaliteta proizvoda (na primjeru preduzeća "Industrijske plantaže" Banja Luka)", magistarski rad, Ekonomski fakultet Banja Luka, 2009. (str.80)

praćenja, analize i procjene efekata korišćenja šumskih resursa (stanje i struktura tržišta, troškovi, prihod, dobit, investicije za očuvanje ekološke produktivnosti šume i dr.). Potrebno je provoditi i aktivnosti na sveobuhvatnijem i detaljnijem prikupljanju i evidentiranju ekonomskih pokazatelja realizovanih resursa iz privatnog šumskog posjeda, posebno troškova, prihoda i investicija u biološku reprodukciju, sa evidentiranjem promjenama i uticajima flore i faune na ekološku i socijalnu funkciju u širem smislu. Kao posebna mogućnost se ističe mogućnost aktivnosti na iznalaženju mogućnosti i resursa za unapređenje plantažne proizvodnje na privatnim posjedima. Prije je navedeno da je procjena da u Republici Srpskoj ima oko 300 000 ha napuštenih privatnih imanja koja se pretvaraju u šume, kao i činjenica da plantažna proizvodnja drvne sirovine na napuštenom i zapuštenom poljoprivrednom zemljištu može dati niz ekoloških, ekonomskih i socijalnih koristi šumovlasniku i društvenoj zajednici. Uzimajući u obzir navedeno, smatra se da ovaj dopunski način gazdovanja prirodnim šumama, mora sve više dolazi do izražaja i kod privatnih šumovlasnika Republike Srpske.

Dobijeni rezultati imaju praktičnu primjenu jer ukazuju na aktivnosti koje vlasnici privatnih šuma u Republici Srpskoj, i udruženja koja ih objedinjavaju, moraju uraditi, kako bi napravili korak dalje ka ispunjenju zahtjeva FSC standarda, a čime će istovremeno dokazati svoju spremnost i čvrsto opredjeljenje za gazdovanje privatnim šumama u skladu sa ekološkim, ekonomskim i socijalnim načelima održivog razvoja.

LITERATURA

- “Razvoj državnih standarda za održivo upravljanje šumama i certifikaciju šuma QCBS-004, Studija o pravnom, političkom, institucionalnom i operativnom okviru” Konzorcijum Savcor Indufora-CETEORa, Sarajevo, 2006.
- “Razvoj državnih standarda za održivo upravljanje šumama i certifikaciju šuma QCBS-004, Analitički izvještaj o drvoprerađivačkoj industriji i tržištu proizvoda od drveta”, Konzorcijum Savcor Indufora-CETEORa, Sarajevo, 2006.
- “Generički standardi za gazdovanje šumom, Bosna i Hercegovina 2011” AD-33-BA-03, Savcor Indufor, 2011.
- Nact FSC Nacionalnih Standarda za Bosnu i Hercegovinu, Sarajevo, 2006.
- A. Vasiljević, B. Glavonjić:”Sertifikacija šuma i proizvoda od drveta u Srbiji u kontekstu novih regulative Evropske unije - aktuelno stanje, problem i izazovi”, Glasnik Šumarskog fakuteta, Beograd 2011.

Rupert Oliver, Kathryn Fernholz, Florian Kraxner "Certified Forest Products Markets 2009-2010", Austria, 2010.

R. Nussbaum: "Group certification for forests: a practical guide", PROFOREST, Oxford 2002.

"FSC summary report- comparative analysis between the FSC Controlled Wood requirements and PEFC, PEFC Germany and SFI", FSC International Center, 2009.

"Forest products Annual Market Review 2007-2008", Geneva Timber and Forest Study Paper 23, United Nations, New York, 2008

Čomić D.: "Економски аспекти увођења и побољшања квалитета производа (на примјеру предузећа "Индустријске плантаже" Банја Лука)", магистарски рад, Економски факултет Банја Лука, 2009.

Čomić R., Čomić D.: "Zaštita na radu u procesu sječe i izrade drvnih sortimenata", A.U. "Eko logic", Banja Luka, 2011.

Čomić R.: "Povrede na radu i profesionalna oboljenja šumarskih radnika", Šumarski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, Beograd 1997.

"Izveštaj o procjeni gazdovanja šumom za JPŠ "Šume Republike Srpske", SGS Qualifor, 2008.

"Priručnik za privatne šumovlasnike Republike Srpske", Udruženje privatnih šumovlasnika Republike Srpske "Naša šuma", Banja Luka, 2010.

"Izveštaj o procjeni gazdovanja šumom za JPŠ "Šume Republike Srpske", a. d. Sokolac", SGS QUALIFOR AD 36-A-05, 2007.

"Strategija razvoja šumarstva Republike Srpske 2010-2020" (prijedlog nacрта), Radna grupa za izradu strategije, Banja Luka, 2010.

<http://www.nasasuma.com/>

http://www.fsc.org/fileadmin/webdata/public/document_center/powerpoints_graphs/facts_figures/2011-09-15-Global-FSC-Certificates-EN.pdf

<http://www.pefc.org/resources/webinar/item/801>

Zvanični podaci i dokumentacija Udruženja privatnih šumovlasnika Republike Srpske "Naša šuma"

ANALYSIS OF NEEDS AND POSSIBILITIES OF FCS
CERTIFICATION OF PRIVATE FORESTS
IN THE REPUBLIC OF SRPSKA

Dragan Čomić

Summary

Results of the analysis of FSC certification of private forests in the Republic of Srpska confirm proper understanding, association and market orientation of private forests owners on their way to society of successful examples from countries in the region.

Related to this, a choice of FSC certification scheme is a logical choice for private forests in the Republic of Srpska, according to the fact that the state-owned forests are certified in accordance with the requirements of the FSC certification scheme. This will, among other things, have a positive impact especially on the economic aspects, since it will unite certified sources of timber from all the forests in the Republic of Srpska, which is a prerequisite for continuation of the process 'from a forest to a customer'. All this will facilitate wood processors to acquire certified raw materials, i. e. it will be easier to meet the requirements of FSC CoC standards, and therefore to use all market, economic and marketing advantages that this mechanism provides, especially in European and world markets.

It is estimated that there are sufficient evidences and facts upon which an organization accredited/authorized by Forest Stewardship Council (FSC) can initiate and implement a certification procedure and issue a written document (group FSC certificate), which will confirm that private forests in the Republic of Srpska are managed in accordance with the principles of their permanent sustainability, but this implies that intensive measures, primarily regarding activities for defining, documenting and legal establishment of long-term ownership and use of forest resources and forest lands, are to be taken by private forests owners and associations that integrate them. It is also necessary to improve compliance with the requirements of FSC standards for safety at work, i. e. improvement of knowledge of private forests owners for the use of marketing services in the implementation of resources from a private forest properties, as well as indicators of real economic benefits (profits) from a private forest property. It is necessary to additionally educate private forests owners in the area of planning, recording, monitoring, analyzing and assessing the effects of the use of forest resources (market state and structure, costs, revenue, profits, investments for preservation of ecological productivity of forests, etc). It is also necessary to implement activities related to more comprehensive and detailed collection and register of economic indicators of realized resources from a private forest property, particularly the costs, revenues and investments in biological reproduction, recording the change and influence of flora and fauna on ecological

and social function in a wider sense. As a special possibility, activities on finding the possibilities and resources for improvement of plantation production on private properties are emphasized. It is mentioned earlier that the Republic of Srpska has approximately 300 000 ha of abandoned private properties that are converted to forests, and it is the fact that large-scale plantation production of wood raw material on a deserted and abandoned agricultural land can provide a series of environmental, economic and social benefits to forest owners and the community. Taking into account the mentioned above, it is considered that this additional method of natural forests management is becoming more prominent to private forests owners in the Republic of Srpska.

The obtained results have a practical application since they suggest activities to be taken by private forests owners in the Republic of Srpska and associations that integrate them, in order to make a step forward towards fulfilling the requirements of FSC standards, which will also demonstrate their willingness and a firm commitment to private forests management in accordance with ecological, economic and social principles of sustainable development.